

Stockholms byggnadsordning

Förslag till beslut:

1. Att avslå kommunstyrelsens förslag till beslut
2. Att återremittera Stockholms byggnadsordning för omarbetning med nedanstående förslag på ändringar

Det är bra att staden tagit initiativ till en uppgradering av den gamla Byggnadsordningen. Det är viktigt att staden gentemot alla berörda – såväl inom byggsektorn som gentemot medborgarna – lägger fram mål, riktlinjer, principiella ställningstaganden och inriktning för fortsatt byggande.

- Det skapar förutsägbarhet för aktörer inom byggsektorn, vilket kan ge högre effektivitet, hålla nere kostnader, skynda på planprocesser, undvika förgävesprojektering och förenkla företags framtagande av markanvisningsansökningar. Ju tydligarebyggnadsordningen är, desto enklare och mer effektivt kan privata företag och organisationer samverka med kommunen. Ju fler frågor och avvägningar mellan olika perspektiv och mål som görs tidigt i planeringsprocessen, till exempel i Byggnadsordningen, desto säkrare och mer förutsägbart kan staden agera med kraft och utifrån gemensamma principer. I texten hänvisas bland annat till Stockholms byggnadsordning 1876 i vilken framgick vilka stadsdelar som skulle planeras och hur förändring i äldre delar av staden fick göras. Den för Stockholms innerstad typiska femvåningsbebyggelsen med 18 meter breda gator är ett resultat av den tidens tydligt styrande byggnadsordning.
- Det skapar politisk tydlighet gentemot allmänheten och gentemot närboende och andra grupper som berörs av nytt byggande och andra förändringar av den byggda miljön. Det politiska uppdraget underlättas även i enskilda fall, om staden har en tydlig policy, i frågor som tillbyggnad av vindar, uppförande av nya balkonger på befintliga hus, exploatering (eller inte exploatering) av innerstadens parker, parkering, cykelbanor, rivning av äldre byggnader, tillbyggnad av småhus, färgsättning, placering av höga hus, etc. Eftersom stadsbyggnadsnämnden vid varje sammanträde hanterar ett stort antal ärenden är det både

praktiskt och tidsbesparande att ha en tydlig policy att förhålla sig till. Detta kan därför också sägas stärka demokratin och undvika att enskilda beslut tas på ett sätt som kan uppfattas som slumpmässigt, principlöst eller att undantag görs på grund av exempelvis uppmärksamhet i media eller på grund av att ett ärende drivs av inflytelserika aktörer.

- En välskriven Byggnadsordning kan också underlätta väljarnas bedömning av de olika politiska partiernas ställningstaganden och förtydliga det politiska uppdraget. Självfallet gäller att en byggnadsordning för att fungera i praktiken måste ha en bred uppslutning från de politiska partiernas sida, det går inte att i detalj fastlägga hur olika principer eller mål skall tillämpas. I frågor där det råder vitt skilda principiella uppfattningar, bör därför en Byggnadsordning förhålla sig neutral. Byggnadsordningen kan således ses som stadens minsta gemensamma ståndpunkt, inte ett dokument som styr utvecklingen i varje enskild detalj.
- Föreliggande Byggnadsordning är ur dessa tre perspektiv – byggandets aktörer, politiska beslutsfattare, medborgares intressen – alldeles för vag och otydlig. I ett stort antal fall består dokumentets ”Vägledningar” av till intet förpliktiggande formuleringar som snarare döljer eller avstår från att ta ställning till viktiga frågor. Nedan i detta dokument ges några exempel på – ur planeringsperspektiv – intetsägande uttryck och konstateranden, där det hade varit på sin plats att tydligare fastlägga stadens inriktning och vilja.

GENERELLA SYNPUNKTER PÅ FÖRSLAGET

- Generellt gäller att byggnadsordningens beskrivande delar, där stadens historiska framväxt summeras, är föredömligt överskådliga och informationsrika. Texterna och inte minst illustrationerna i dessa delar har ett högt informationsvärde och utgör i sig en pedagogiskt väl sammanhållen snabbkurs i huvudstadens utveckling. Dessa delar skulle med fördel kunna användas i stadens skolor, som en del av samhällsundervisningen. Denna del fungerar således som ett gott kunskapsunderlag, vilket har varit ett av syftena med dokumentet. Det saknas dock en viktig del i den historiska genomgången – kapitlet ”Staden växer fram”, sid 17-32.

Den för framtiden avgörande frågan är vad vi har lärt oss av särskilt de senaste 100 årens stadsbyggnad. Vilka planeringsmetoder och stadsbyggnadsideal har visat sig ge de mest väl fungerande och av allmänheten mest uppskattade stadsmiljöerna? Vilka av stadens alla typer av stadsdelar och hustyper uppfattas av medborgarna som de mest önskvärda? Vilken sorts stadsdelar och boendemiljöer finns det idag en brist på, vilka kan ses som överprissatta och vilka är mindre populära? En sådan analys borde vara självklar, eftersom det övergripande målet i stadsplaneringen borde vara att nyproduktion (så som är fallet inom de flesta andra produktområden) uppfattas som mest attraktivt och eftertraktansvärt. Det skulle även i denna del vara lämpligt att ställa några principiellt olika stadsbyggnadsstrategier emot varandra, om inte annat så för jämförelsens och diskussionens skull: ett mer fokuserat byggande av mer samlade och kompletta stadsdelar (genom nyproduktion eller genom förtätning) kan ställas mot en mer försiktig utveckling där staden förtätas mer utspritt och på många platser samtidigt.

- De delar där vägledning för den framtida utvecklingen görs, framstår som vaga, ibland självklara och ofta utan att ge ett tillräckligt tydligt stöd för framtida utveckling. Texterna undviker i flera fall att ta ställning till den mångfald av komplicerade frågeställningar som är behäftade med utvecklingen av en större stad. Det finns i planeringen ett flertal viktiga frågor, där staden behöver göra tydliga avvägningar mellan olika intressen. Det vore positivt om dessa avvägningar mer tydligt kunde göras i Byggnadsordningen, och inte behövde göras från fall till fall. Detta har inte bara med effektivitetsfrågor att göra, utan rör även frågeställningar som kan ses kopplade till frågor kring rättssäkerhet och förutsägbarhet.
  - Ett vägledande dokument av denna typ ska vara kortfattat, tydligt och leda utvecklingen i en riktning som framstår som önskvärd. Dokumentet i sin helhetskulle därför behöva förtydligas och preciseras i stora delar – efter att, som ovan nämnts, fler aktörer och intressen i demokratisk anda har getts möjlighet att ge sina synpunkter och förslag.

DETALJERADE SYNPUNKTER PÅ FÖRSLAGET

1) Inledning.

I Inledningen, under rubriken "utgångspunkter när Stockholm utvecklas" står följande meningslösa meningar:

- Stadens rum och bebyggelse ska utvecklas i relation till alla skalor, från detalj till staden som helhet.
- Det byggda ska utformas med stöd i kunskap om den specifika platsen.
- Det byggda ska användas som verktyg för att bidra till att lösa samhällets långsiktiga behov och tillföra staden hållbara kvaliteter med människan som utgångspunkt.
Det framstår som självklart, om än dock något kryptiskt, att staden ska utvecklas i relation till alla skalor, från detalj till staden som helhet. Det är självfallet så, att en stad som utvecklas kan mätas och upplevas i olika skalor, från detalj till helhet. Det skulle på samma sätt vara möjligt att skriva att "Staden förändras både i nuet, på kort sikt och på lång sikt", men skulle det vara meningsfullt eller viktigt att påpeka detta? Den andra meningen ovan är om möjligt än mer meningslös. Om skrivningen negeras står det att "Det byggda ska inte utformad med stöd i kunskap om den specifika platsen". Det torde inte finnas någon enda person verksam inom stadsplanering, byggande eller arkitektur som hävdar att det byggda ska utformas utan kunskap om den plats där ett hus ska stå.

I inledningen finns dock även några meningsbärande påståenden:

- Det byggda ska ta stöd i kunskap om historien, spegla samtiden och planeras för framtida behov.
- Arkitekturen ska uttrycka sin samtid, utvecklas med stöd i kunskap om Stockholms karaktär samt kunna beskrivas som idé.

Formuleringar om samtida arkitektur används i många sammanhang av modernistiskt skolade arkitekter och planerare, som en del av en plädering för ett fortsatt byggande av modernistiska miljöer och byggnader. Om detta är avsikten bör detta göras tydligt i texten.

Om detta EJ är avsikten bör den eller de personer som står för formuleringen ges möjlighet att inför stadsbyggnadsnämnden och kommunfullmäktigeförtydliga innebörden i dessa två meningar genom att besvara följande fråga:

På vilket sätt kan en byggnad utformas så att den INTE speglar den samtid i vilken den är byggd?

Det förefaller helt meningslöst att skriva att det byggda ska spegla samtiden samt ”ska uttrycka sin samtid. Varje ny byggnad och stadsdel, liksom kompletteringar i befintliga stadsdelar och tillbyggnader av befintliga byggnader speglar – per definition – den tid i vilken dessa byggs. Något annat är ej möjligt, eftersom allt som byggs i nutiden självfallet speglar den tid i vilken det byggs. Skrivningen framstår således som fullständigt meningslös, om den inte (eventuellt indirekt) avser att föreskriva ett fortsatt byggande av modernistisk arkitektur.

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRINGAR:

De fem ovan nämnda skrivningarna utgår och ersätts med följande skrivningar:

- Stadens stadsmiljö och bebyggelse ska utgå från de mest eftertraktade byggda miljöer som staden förverkligat och gärna överträffa den äldre bebyggelsens trivsel och praktiska utformning – med betoning på en mångfald av arkitektoniska uttryck, livsmiljöer och olika typer av exploateringsgrad, från tät stenstad till småhus.
- Det byggda ska ta stöd i kunskap om historiska framsteg och misslyckanden i byggandet och planeringen, anpassas till medborgarnas preferenser vad gäller arkitektur och stadsmiljö och planeras för att underlätta förändringar som kan krävas för framtida behov som idag är svåra att förutsäga.
- Det nya byggandet ska utformas så att förhållandena på den specifika platsen för nuvarande och tillkommande befolkning kan upplevas som en förbättring, både arkitektoniskt och vad gäller stadens utbud och funktioner, trygghet och variation.
- Arkitekturen ska inte längre domineras av den modernistiska och människofientliga byggnadskultur som har varit huvudsaklig regel i svenskt byggande sedan i princip 1930-talet. Arkitekturen ska tvärtom utformas för att skapa fler vackra, trevliga, varierade och stadsdelar och skall bygga vidare på de historiskt mest uppskattade stadsmiljöer som utgör Stockholms unika karaktär.
- Det kommande byggandet ska användas som verktyg för att försköna och förbättra idag mindre attraktiva områden, tillföra stadsdelarna en mångfald av arkitektoniska uttryck och olika kostnadsnivåer för att möjliggöra en socialt blandad stad.

2) Vägledning topografi och siluett

Flera av vägledningarna i denna avdelning består också av allmänt välvilliga plattityder och i flera fall rena självklarheter. De saknar i flera fall stringens och konkretion.

Den första meningen i vägledningarna framstår ej som meningsfull i sin negerande form: ”Utforma ny bebyggelse i samspel med topografi, siluett och befintlig bebyggelse – Utforma inte ny bebyggelse i samspel med topografi, siluett och befintlig bebyggelse”.

Vägledningen bör skrivas om så att den framstår som meningsbärande och kan utgöra en tydlig riktningvisare för hur framtida bebyggelse liksom tillbyggnader bör och inte bör utformas. Några förslag till formuleringar kan vara:

- Uppför ej nya byggnader, eller förhöjningar av befintliga byggnader genom påbyggnad, i den historiska innerstaden som bryter mot den enhetliga siluett som var ett resultat av 1874 års byggnadsstadga och utifrån denna tillämpade regelverk och policy.
- Nya byggnader, på andra platser, som bryter stadens siluett skall utformas så att dessa ges en med höjden avtagande bredd och djup, det vill säga så att de översta delarna av dessa har en avsmalnande profil, på det sätt som skedde fram till 1930-talet, med Stadshuset, Stockholms kyrkor, Hammarbytornet, Globen och Söder torn som goda exempel.
- Byggnader som på ett dramatiskt sätt avviker från sin omgivning vad gäller höjd, skall i regel vara avsedda för viktigare verksamheter och funktioner än enbart kontor och bostäder. Motivet är att göra staden begriplig och att lyfta fram och därmed manifesteras för allmänheten viktiga funktioner i stadsbilden. I vissa fall kan högre byggnader vara lämpliga även om innehållet ej kan anses vara speciellt eller viktigt, om förhöjningarna manifesterar ett större område eller ett viktigt stråk eller gata, bro eller infrastruktur och därmed gör staden mer begriplig och tydlig från längre håll. Goda exempel på detta är Sankt Eriksområdet, Sankt Eriksbron och Kungstornen.
- Till- och påbyggnader på befintliga byggnader som avsevärt förändrar och/eller förhöjer en byggnad och därmed gör den mer synlig i stadsbilden kan vara lämpliga om åtgärderna förskönar och förbättrar såväl byggnaden som stadens siluett och gör staden vackrare – den uppenbara vinsten av en ökad bebyggelsevolym skall ej vara allena styrande.

Dessa skrivningar skall ej ses som kompletta i denna del. Det finns ett antal intressanta och viktiga frågeställningar vad gäller stadens topografi och siluett som i en byggnadsordning värd namnet bör formuleras på ett vägledande och därför tydligt sätt. Skrivningen om att höga hus kan fungera som landmärken vid kollektivtrafiknoder, stadsdelscentrum eller andra betydelsefulla platser är rimlig och kan utvecklas vidare.

Själva syftet med en vägledning bör vara att i god tid och innan komplicerade och ofta konkreta stadsbyggnadsförslag ska behandlas, ha genomfört en demokratisk och öppen diskussion om principiella överväganden, inriktningar och mål för byggandet. De skrivningar som läggs fram i denna del (liksom även i andra delar) framstår som alltför vaga och

förskjuter på ett olyckligt sätt avgörande ställningstaganden framför sig, vilket kan riskera att innebära att principfrågor ej diskuteras som principer utan snarare avgörs från fall till fall.

3) Vägledningar vattenrum

Även i denna del förekommer några pinsamma plattityder och språkligt sett meningslöst snömos. Punkt två och fyra förefaller dock genomtänkta, med ett tydligt ställningstagande och kan behållas. Punkt ett och tre i vägledningen lyder:

- Beakta de öppna vattenrummen i alla skalor, och dess karakteristiska inramning av vegetation, berg, kajer eller bebyggelse.
- Beakta utblickar och siktlinjer mot vattnet både vid planering av ny bebyggelse och när förändringar görs inom befintlig bebyggelsestruktur.
De negerande versionerna av dessa meningar skulle lyda: "Beakta inte de öppna vattenrummen i alla skalor, och dess karakteristiska inramning av vegetation, berg, kajer eller bebyggelse." "Beakta inte utblickar och siktlinjer mot vattnet både vid planering av ny bebyggelse och när förändringar görs inom befintlig bebyggelsestruktur". Alternativa skrivningar skulle kunna vara:
- Tillse att de öppna vattenrummet i staden, så långt praktiskt möjligt, görs tillgängliga för allmänheten, både vad gäller promenadstråk och vad gäller utsikt mot vattnet.
- Gör fler stränder och kajer tillgängliga, befolkade och trygga. Placera eventuellt vattennära ny bebyggelse så att privatisering motarbetas och så att nya mötesplatser tillskapas.

I den sista punkten i vägledningen krävs ett klagörande eller en rättelse. Meningen lyder:

- Utforma broar så att det fria intrycket av vattenytorna och siktlinjer bibehålls så långt som möjligt. Befintliga broar med ett kulturhistoriskt värde ska beaktas och vara fortsatt tydliga i stadsbilden. Nya broar ges ett samtida uttryck i gestaltningen med stöd i kunskap om stadens karaktär.

Om formuleringen samtida uttryck avser modernistisk och därmed ful och otrivsamt arkitektur och formgivning, bör meningen utgå. Om med formuleringen samtida uttryck avser att den nya bron ska vara nybyggd, så kan meningen även utgå.

Om formuleringen "... med stöd i kunskap om stadens karaktär" menas att det vid något tillfälle och/eller av någon aktör har varit aktuellt eller skulle vara aktuellt att utforma en bro utan kunskap om stadens karaktär, vore det lämpligt att presentera ett exempel på hur en sådan icke önskvärd gestaltning har utförts, i Stockholm eller på annan plats.

På samma sätt som det är självklart – och därför ej behöver uttryckligen sägas – att broar ska dimensioneras så att de inte går sönder och förorsakar allvarliga olyckor, skador och

trafikstockningar, framstår det som självklart att broar i Stockholm ska utformas med kunskap om den stad i vilken de byggs.

En byggnadsordning för Sveriges huvudstad bör kunna avkrävas åtminstone ett minimum av intellektuell skärpa och klarhet i formuleringarna.

4) Vägledning gator och torg

Som i andra delar av Byggnadsordningen är den historiska genomgången och mångfalden av exempel utförd på ett exemplariskt sätt. Särskilt de måttatta gatusektionerna och planerna över torg och platser är tydliga, intresseväckande och kan fungera som goda förebilder och referenser för framtida planering. Vägledningarna i detta stycke är något mer konkreta än i föregående stycken, även om det mesta även här kan ses som allmängods och inte på något tydligt sätt anger en riktning, en avsikt eller en prioritering.

Vällovliga formuleringar om att gator och torg ska utformas utifrån människans behov och att planeringen ska sträva efter balans mellan gestaltning och funktion, är knappast en vägledning, snarare en beskrivning av planeringsyrkets språkliga allmängods.

Den femte och sista punkten i detta avsnitt gör dock en sådan ansats:

- Utveckla överstora gator och trafikplatser utifrån den mänskliga skalan till inbjudande stadsrum genom komplettering med ny bebyggelse, trädplantering och trygga gångbanor där så är möjligt.

I detta avsnitt avstår vi från att formulera alternativa skrivningar. Här skulle det dock vara lämpligt att ta fram en tydlig riktning och vilja att både på kort och längre sikt förbättra ett antal offentliga miljöer i staden – väl använda offentliga stråk och mötesplatser som idag har stora brister vad gäller både utformning och skötsel. Detta skulle kunna göras till en prioriterad fråga, för att höja livskvalitén kanske främst i miljonprogrammets stadsdelar.

Den tredje punkten i vägledningarna i detta stycke kan knappast sägas ha tillämpats i samband med de omfattande investeringarna kring Sergels Torg. Vilken nytta gör aldrig så välmenande vägledning om den praktiska planeringen rör sig i en annan riktning. Den tredje punkten i vägledningarna lyder i sin helhet:

- Utforma gator och torg så att vistelse och aktivitet uppmuntras över hela året. Ta hänsyn till mikroklimat och skapa väderskyddade platser. Använd färgsättning, material, belysning, möblering och vegetation för ökad trygghet och trivsel. Utforma bottenvåningar så att stadsrummet aktiveras.

5) Vägledning parker och naturområden

För att undvika onödiga upprepningar kan konstateras att det även i denna del saknas skärpa och tydlighet, prioriteringar och vägval. Hanteringen av parker och naturområden, särskilt samband med planering av ny bebyggelse, skapar ofta konflikter och rubriker i media. I denna del vore det lämpligt att Byggnadsordningen skisserade vilket generellt förhållningssätt som staden har vad gäller parker och naturområden i förhållande till behovet av ny exploatering. En av de fyra punkterna i detta avsnitt lyder:

- Utforma parker och grönområden så att de blir attraktiva och berikar stadslivet samt bidrar till rekreation. Skapa nya värden utifrån kunskap om stadsbyggnadskaraktärernas gröna kvaliteter. Utveckla och ta tillvara grönskan på kvartersmark, i parker och på kyrkogårdar samt i de gröna kilarna.
En byggnadsordning värd namnet hade gått vidare från denna allmänna formulering och förklarat hur staden avser att hantera parker och grönområden, öppna fält, skogsområden, gröna mellanrum, värdefulla biotoper, rekreationsområden etc. Visserligen finns ett antal skrivningar kring detta i stadens Översiktsplan samt i dokumentet Den gröna Promenadstaden. Men en tydlig vägledning saknas, vilket riskerar att försvåra och fördröja planeringen. Det vore möjligt att på ett mer principiellt plan presentera vissa allmänna förhållningssätt, alltså en generell policy. Några exempel på hur en sådan skulle kunna se ut följer här:
- Exploatera inte väl använda och av allmänheten högt uppskattade parker och gröna torg i innerstaden. Vid exploatering av lågt nyttjade grönytor i innerstaden bör målet vara att tillskapa nya mindre parker och grönytor. Bortglömda eller obebyggda platser i innerstan kan bebyggas om parkmark och rekreationsmark i det kringliggande området förbättras och stärks.
- Vid exploatering av naturmark i ytterstaden bör parkmark och mark för bebyggelse planeras samtidigt, så att ny bebyggelse samverkar med och har direkt kontakt med nya parker. Ny bebyggelse kan tillåtas på naturmark om utformningen och finansieringen av denna gör det möjligt att förbättra tillgången på parkmark och mark för rekreation. I större projekt är det lämpligt att en del av vinsten från nya hus används för att förbättra parker och rekreationsområden.
- Vid förtätning av befintliga stadsdelar är det mest lämpligt att bygga nytt i direkt anslutning till gator, vägar och mark som redan är tagen i anspråk för bebyggelse – eller som redan påverkas eller störs av buller och annan aktivitet. Var särskilt aktsam om tysta och trygga grönområden som ligger nära och centralt i befintlig bebyggelse. Bygg nya parker i direkt anslutning till nya bostäder.
- Vid planering är det lämpligt att göra en bristanalys vad gäller markens användning. Det är sällan lämpligt att bygga nytt i områden som har en hög brist på parkmark, natur och rekreation. Undvik att överexploatera i nya stadsdelar, eftersom det inte ger en bra livsmiljö, särskilt för barn. Ofta är det inte storleken på en "lekskog" som är avgörande för trivsel och trygghet, det handlar mer om utformning och om att den vilda naturen ligger nära bostaden eller skolan/förskolan.

- Det är mer lämpligt att exploatera lågt använda öppna gräsytor och blåsigafält i ytterstaden, än uppvuxen och artrik skog.

6) Vägledning stadens ton – årstider, ljus, kulör och ljud

I detta kort avsnitt finns tre vackra foton på högt uppskattade stadsmiljöer, som Kungsholmsstrand, Hammarby Sjöstad och Norr Mälärstrand. I den historiska texten beskrivs en övergång från ett rikt varierat form- och färgspråk, via de nya förorternas mer sammanhållna färgskalor till nuvarande inriktning på det nybyggda i vitt eller gråvitt. Det saknas i detta avsnitt foton på de mer sammanhållna och monotont färgsatta miljöer som tillkommit, från miljonprogrammets dagar fram till Hagastadens gråa och ljusbruna bebyggelse. Sådana bilder finns dock i andra delar av dokumentet.

Även här vore det lämpligt att göra en utvärdering av den historiska utvecklingen. Bör den historiska stadens varierade färgskala, som exempelvis de varma kulörerna som använts i bebyggelsen längs norr Mälärstrand eller Vasastaden ses som en positiv förebild? Eller bör den gråvita bebyggelsen med vissa inslag av svart och mörkbrunt, som på Liljeholmskajen och i Norra Djurgårdsstaden, betraktas som positiva exempel och förebilder, nya versioner av det som kan ses som karaktäristiskt för Stockholm?

Eftersom Byggnadsordningen ytterst är ett dokument där politiska beslutsfattare i samförstånd försöker peka ut en riktning för stadens utveckling, vore det mycket lämpligt att ställa frågan om Stockholm även i fortsättningen ska byggas utifrån en färgskala som idag i huvudsak utgörs av en glidning mellan följande kulörer: svart – mörkgrått – mörkbrunt – grått – ljusbrunt – ljusgrått – beige – vitt". Det finns anledning att diskutera om arkitekternas nuvarande förkärlek för "fifty shades of grey" motsvarar medborgarnas preferenser.

Vi avstår här från alternativa skrivningar. Vi menar att det vore högst lämpligt att genomföra en bred enkätundersökning med medborgarna, om vilken sorts arkitektonisk utformning och vilken sorts färgsättning som stockholmarna önskar se mer eller mindre av i framtida byggande.

7) Vägledning medeltida stad

Inga kommentarer. I huvudsak bra.

8) Vägledning stenstad

Vägledningarna i detta avsnitt är knapphändiga och döljer eller undviker att ta ställning till många aktuella frågor. Vi har här två förslag till förändringar:

Punkt ett, sista meningen:

- Utforma nya byggnader som läggs till i befintlig struktur utifrån en samtida tolkning av platsens förutsättningar.

Denna skrivning innebär en acceptans av ett fortsatt byggande av modernistiska hus som förfular och förstör stenstaden. Tillbyggnaden till Astoriahuset är bara ett av flera avskräckande exempel. Eftersom det i princip bara är utbildade arkitekter som uppskattar och förespråkar dagens form av abstrakt modernism och brutal dekonstruktivism, vore det av hänsyn till Stockholms skönhet och medborgarnas trivsel, lämpligt att helt avstå från att uppföra ännu fler modernistiska hus i innerstaden.

Punkt två, första meningen:

- Motivera höga byggnader som läggs till och som bryter mot stenstadens och Citys enhetliga höjdskala ur stadsbildssynpunkt.

Denna skrivning bereder också vägen för fler tillägg av brutalistisk arkitektur, av den typ som utgörs av Norra Tornen. Det finns ingen saklig grund för behovet av fler höghus i innerstaden. Innerstadens stadsliv, serviceunderlag, trafikapparat, handel, kulturliv, etc klarar sig bra utan fler höga hus. Ur perspektivet av att "Hela Stockholms ska leva" vore det högst lämpligt om ny och tät och möjligen också hög exploatering skedde i områden i innerstadens ytterkanter och på andra platser.

Utmaningen här är att, genom en genomtänkt stadsplanering, tillskapa nya stadsdelar och områden som är mer eller mindre likvärdiga för exploatering, som dagens lilla innerstad. Den långsiktiga strategin bör vara att bygga ut Stockholms innerstad utanför de gamla tullsnitten.

Förslag till alternativa skrivningar i dessa delar:

- Utforma nya byggnader som läggs till i befintlig struktur i innerstaden, med respekt för och direkt inspirerade av stenstadens vackra och allmänt uppskattade arkitektur. Ny bebyggelse i innerstaden bör ej uppföras i form av modernistiska fula, gråa eller svarta lådor – oavsett om fasaderna består av rostig plåt, svarta glasskivor eller obehandlad grå betong.
- Stadsbyggnadskontoret ges i uppdrag att genomföra en bred enkätundersökning om vilken sorts arkitektur som Stockholms medborgare önskar mer av och mindre av.
- Det finns inga som helst sakliga motiv för att låta uppföra ännu fler höga byggnader i innerstaden. Stockholm blir inte en bättre eller vackrare stad om nya byggnader som bryter mot stenstadens enhetliga höjdskala tillåts. Däremot kan lägre hus få tillbyggnader om de på detta vis kan bli vackrare och samtidigt kan få en förbättrad funktion och användning.

9) Vägledning äldre förstad

10) Vägledning villastad

11) Vägledning Trädgårdsstad

- 12) Vägledning Småstugeområden
- 13) Vägledning Trädgårdsstad
- 14) Vägledning Stenstadens krans
- 15) Vägledning smalhusstad
- 16) Vägledning grannskapsenhet
- 17) Vägledning tunnelbanestad
- 18) Vägledning storskalig stadsdel
- 19) Vägledning tät stadsenklav
- 20) Vägledning tät blandstad
- 21) Vägledning verksamhetsområden

Skrivningarna i dessa avsnitt är, som i resten av detta dokument, genomgående vaga. Ett motiv för detta skulle kunna vara att ge planerare, politiker, byggare och andra aktörer en hög grad av frihet att fatta alla sorters beslut, utan besvärande begränsningar eller inskränkningar. Vi menar att det vore positivt att låta utarbeta vägledning för hantering av viktiga problem och frågeställningar för samtliga dessa typer a stadsdelar. Det vore dock ur demokratiskt perspektiv lämpligt och viktigt om berörda aktörer, boende och verksamma i dessa stadsdelar gavs möjlighet att ha synpunkter på den egna framtiden.